

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

VOL.: 2, NR 116, 2016

Tilstandsvurdering av kulturlandskap i Telemark og Buskerud

Vurdering av Nasjonalt viktige kulturlandskap

KRISTIN DAUGSTAD(1), INGVILL GARNÅS (2) OG ELLEN SVALHEIM(1)

NIBIO, Avdeling for kulturlandskap og biomangfold (1) og Kulturlandskapsenteret i Telemark (2).

Tilstandsvurdering av kulturlandskap i Telemark og Buskerud, - Vurdering av Nasjonalt viktige kulturlandskap.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Kristin Daugstad, Ingvill Garnås og Ellen Svalheim

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKT NR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
15.11.2016	2(116) 2016	Åpen	10352	2016/783
ISBN-NR./ISBN-NO:	ISBN DIGITAL VERSJON/ ISBN DIGITAL VERSION:	ISSN-NR./ISSN-NO:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:
978-82-17-01716-5		2464-1162	52	

OPPDRAUGSGIVER/EMPLOYER:

Miljødirektoratet

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON

Sissel Rübberdt

STIKKORD/KEYWORDS:

Naturtyper, utvalgt naturtype, helhetlig kulturlandskap, nasjonalt viktige kulturlandskap, tilstandsvurdering, biologisk mangfold

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Avdeling for kulturlandskap og biomangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Rapporten oppsummerer resultater fra arbeidet med tilstandsvurdering av nasjonalt verdifulle kulturlandskap, gjennomført på oppdrag av Miljødirektoratet i 2016. Det er gjennomført tilstandsvurderinger og gitt forslag til grensejusteringer for fire nasjonalt viktige kulturlandskap i Telemark og Buskerud. I prosjektet har det vært et tett samarbeid med involverte fylker, kommuner og grunneiere.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Telemark, Buskerud

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Seljord, Hjartdal, Nore og Uvdal, Ål

GODKJENT /APPROVED

KNUT ANDERS HOVSTAD

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

ELLEN SVALHEIM

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

FORORD

Prosjektet «Tilstandsvurdering av kulturlandskap i Telemark og Buskerud» er utført på oppdrag av Miljødirektoratet. Sissel Rübberth har vært kontaktperson hos oppdragsgiver. Hos Fylkesmennene har Trond Eirik Silsand vært kontaktperson i Telemark og Åsmund Tysse i Buskerud. I tillegg har kontaktpersoner i de involverte kommunene og en rekke grunneiere bidratt med informasjon og tilbakemeldinger både under befaringer, i møter, per telefon og e-post. For lokalitetene i Uvdal kyrkjebygd i Nore og Uvdal kommune har vi hatt kontakt med landbruksansvarlig Silje Bergan, for lokalitetene i Leveld i Ål kommune har vi hatt kontakt med jordbruksforvalter Marit Torsrud Nerol og reguleringsplanlegger/biolog Ingvild Sundgot. I forkant av befaringene i Uvdal kyrkjebygd og Leveld sendte kommunene ut brev til aktuelle grunneiere med informasjon om arbeidet med tilstandsvurderingen. Fra Ål kommune deltok Ingvild Sundgot på befaring i Leveld og bidro med å gi gode tips til verdifulle områder som ikke tidligere var kartlagt. De kommunalt ansatte har også gitt oppdatert informasjon om antall bruk i drift, besetningsstørrelser og type beitedyr, pågående restaurerings- og skjøtselstiltak med mere. En viktig lokal informant for tidligere, tradisjonell drift i Uvdal kyrkjebygd har vært Sigrid Huseby på Furuheim. Under feltarbeidet har vi vært i kontakt med en rekke grunneiere som har gitt verdifull informasjon om tidligere og nåværende bruk for lokalitetene. I Uvdal kyrkjebygd; Gunnhild Vikan, Kittil Brandsgard, Ottar Husebø, Urda Ljøterud (for Vestre Tuftelien), Ole Gunnar Lislelien, og Anne Berit Huseby Borge. Videre har kulturkonsulent med ansvar for Uvdal bygdetun Kirsti Otterholt bidratt med verdifull informasjon om skjøtselen på museet. For Leveld var vi i kontakt med Jorun Teksle Gurigard på Gurigard, Johan Birger Bakkeplass på Løkensgard og Toril Bøyum på Løkensgard nedre. Vi hadde stor verdi av å gå sammen med Ingvild Sundgot som selv bor i Leveld og kjenner bygda godt. Ingvild gikk også opp områdegrensa i nord langs gjerdet mot utmark slik at denne fikk en nøyaktig avgrensning.

I Hjartdal og Svartdal kjenner daglig leder ved Kulturlandskapsenteret Ingvill Garnås godt til alle lokalitetene og grunneierne gjennom årelangt samarbeid og oppfølging.

Tusen takk til alle som har bidratt i oppdraget!

Landvik, 9.november, 2016

Ellen Svalheim

(prosjektleder)

INNHold

1	INNLEDNING	6
2	METODE	7
3	RESULTAT	9
3.1	Svardal	9
3.1.1	Lende og naturgrunnlag.....	9
3.1.2	Skildring	9
3.1.3	Naturtyper	13
3.1.4	Arter	15
3.1.5	Verdibegrunning (ny biologisk mangfoldverdi)	15
3.1.6	Behov for naturtypekartlegging.....	15
3.1.7	Bruk.....	16
3.1.8	Grensejustering/nøyaktighetsklasse.....	16
3.1.9	Oversikt skjøtselsplanar	17
3.2	Hjartdal Nordbygd.....	18
3.2.1	Lende og naturgrunnlag.....	18
3.2.2	Skildring	18
3.2.3	Naturtyper	22
3.2.4	Arter	25
3.2.5	Verdibegrunning (ny biologisk mangfoldverdi)	26
3.2.6	Behov for naturtypekartlegging.....	26
3.2.7	Bruk.....	26
3.2.8	Grensejustering/nøyaktighetsklasse.....	26
3.2.9	Oversikt skjøtselsplanar	28
3.3	Leveld	29
3.3.1	Beliggenhet og naturgrunnlag	29
3.3.2	Beskrivelse	29
3.3.3	Naturtyper	32
3.3.4	Arter	34
3.3.5	Verdibegrunnelse (ny biologisk mangfoldverdi).....	35
3.3.6	Behov for naturtypekartlegging.....	36
3.3.7	Bruk.....	41
3.3.8	Grensejustering/nøyaktighetsklasse.....	41
3.4	Uvdal Kyrkjebygd.....	42
3.4.1	Beliggenhet og naturgrunnlag	42
3.4.2	Beskrivelse	42
3.4.3	Naturtyper	45
3.4.4	Arter	47
3.4.5	Verdibegrunnelse (ny biologisk mangfoldverdi).....	47
3.4.6	Behov for naturtypekartlegging.....	47

3.4.7 Bruk.....	50
3.4.8 Grensejustering/nøyaktighetsklasse.....	50
REFERANSER.....	51

*Figur 1. Kristin Daugstad (NIBIO) i samtale med informant Sigr id Huseby på Furuheim i Uvdal.
Foto: Ellen Svalheim 07.06.16*

1 INNLEDNING

Oppdraget hadde som målsetning å gi Miljødirektoratet et grunnlag for å vurdere om de tilstandsvurderte kulturlandskapsområdene fortsatt bør stå på listen over de nasjonalt verdifulle kulturlandskapene. Tilstandsvurderingen skulle bidra til en revidert liste med områder hvor de biologiske verdiene fremdeles er intakte. Vurderinger av tilstand av helhetlige kulturlandskap er gjort etter kriterier beskrevet i «Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap» (Direktoratet for naturforvaltning 1992).

Det er fire områder som er vurdert i dette oppdraget. Av disse er Hjartdal og Svartdal i Telemark i en særstilling. De har svært høyt mangfold både innen naturtyper og arter, med en rekke rødlistearter. Dette har de regionale myndighetene tatt konsekvensen av. I senere tid har området blitt prioritert i forbindelse med oppfølging av handlingsplan for slåttemark samt utarbeiding av planer for ivaretaking av ulike typer lokaliteter med styvingstrær. I kjølvannet av Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap (1994) var en også tidlig ute med å se områdene under ett i form av ulike lokale prosjekter med støtte fra regionale myndigheter.

I Uvdal og Leveld har det ikke vært samme fokuset på oppfølging av biomangfoldverdiene. Disse grendene ville hatt stor verdi av en tettere oppfølging av forvaltningen med utarbeidelse av forvaltnings og skjøtselsplaner.

2 METODE

Oppdraget omfatter fire kulturlandskapsområder, to i Telemark og to i Buskerud. Ei oversikt over områdene er gitt i tabellen nedenfor.

Tabell 1. Lokalteter for tilstandsvurdering og avgrensing i oppdraget.

Område	ID	Areal daa	Aktivitet
1. Ambjørndalen-Svartdal (T)	KF00000256	19 061	Feltbefaring, tilstandsvurdering og grensejustering
2. Kyrkjekrinsen-Gvammen (T)	KF00000254	34 732	Feltbefaring, tilstandsvurdering og grensejustering
3. Leveld (B)	KF00000711	6 086	Feltbefaring, tilstandsvurdering og grensejustering
4. Uvdal kyrkjebygd (B)	KF00000712	8 896	Feltbefaring og tilstandsvurdering

Hoveddelen av arbeidet har bestått av feltbefaring med vekt på vurdering av tilstand for de biologiske verdiene i områdene for å sette en helhetlig verdi, samt vurdere områdenes avgrensing. Det viktigste for vedissetingen har vært kontinuitet, mangfold, inngrep/påvirkning og hevd/tilstand.

I forkant av feltarbeidet satte vi oss inn i tidligere undersøkelser (DN 1992 og 1994, Fylkesmannen i Buskerud 1999 og 2005, Bratli m.fl. 2015, Bele og Grenne 2015). Vi lagde feltkart basert på opplysninger i Naturbase: både avgrensingen av de nasjonalt verdifulle områdene, samt naturtypelokaliteter med egenskapsdata, samt oppdaterte ortofoto fra www.kilden.no. Det ble også foretatt søk etter aktuelle arter i Artskart. Vi var i dialog med Miljødirektoratet, FM Buskerud, FM Telemark, samt kontaktet de respektive kommunene.

Feltbefaringen ble utført 7.-8.juni 2016 i Uvdal kyrkjebygd og 8.-9. juni i Leveld. Begge disse områdene ble besøkt av Ellen Svalheim og Kristin Daugstad. Første del av arbeidet for hvert område ble gjort sammen for å bli kjent med området og metodikken. Senere oppsøkte vi hver våre områder. I Leveld var i tillegg Ingvild Sundgot fra Ål kommune med som guide den 9.juni.

Tilstandsvurderingen av Svartdal og Hjartdal Nordbygd som helhetlige kulturlandskap er utført av Ingvill Garnås ved Kulturlandskapsenteret i Telemark AS høsten 2016. Vurderingene er gjort med utgangspunkt i tidligere registreringer, planarbeid (Heggenes 1996, Geirsta 2002, Schei 2003, Geirsta og Mæland 2007), skjøtselplaner, befaringer og generelt god kjennskap til området. Kulturlandskapsenteret har kontorsted i Hjartdal.

Områdene er store og innholdsrike i forhold til tilgjengelige ressurser. Det ble prioritert å oppsøke lokalitetene som er registrert i Naturbase. I tillegg ble det vha tips fra kommunene og lokale kilder oppsøkt en del andre lokaliteter, samt områder som så interessant ut på ortofoto dersom det var tid til det. Der vi møtte grunneier/lokalbefolkning tok vi oss tid til å snakke med dem og fikk dermed uvurderlig kunnskap om tilstand og drift innen landbruket og også ofte tips om mulige interessante lokaliteter. Det ble også tatt mange bilder. Kulturminner og arter ble i tråd med oppdraget ikke prioritert.

Etterarbeidet besto i bearbeiding og klargjøring av dataene for leveranse til oppdragsgiver.

Leveransen til oppdragsgiver består av følgende:

- Denne rapporten, som erstatter og utfyller notatet med kort omtale av arbeidet.
- Ferdig utfylt registrerings skjema (importregneark) med de egenskaper og vurderinger som ble gitt av veilederen for oppdraget. Skjemaet skal være klart for videre import i Naturbase
- For de kulturlandskapsområdene som er oppgitt å skulle ha behov for revidert avgrensning (jfr. liste fra Miljødirektoratet) er det levert ferdig uttegnede avgrensinger, i henhold til de spesifiseringer som ble gitt i veilederen for oppdraget.
- Bilder (jpg-format) fra hvert av de fire områdene.

Figur 2. På Løkensgard i Leveld, Ål kommune, fikk vi verdifull informasjon om eiendommen fra Johan Birger Bakkeplass. Her i samtale med Ellen Svalheim, NIBIO. Foto KD 09.06.16

3 RESULTAT

3.1 Svartdal

ID: KF 00000256

Områdenamn: Svartdal (tidl. Ambjørndalen-Svartdal)

Kommune: Seljord

Fylke: Telemark

Landskap: Småbruksgrend

Registreringsdato: 10.10.2016

Merknad til områdenamn:

Avgrensingane i Naturbase er misvisande i forhold til sluttrapporten for Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap frå 1994, og seinare forvaltning. Det var berre Svartdal og Hjartdal Nordbygd (med Ambjørndalen) som fekk status som heilskaplege kulturlandskap i 1994. Gvammen i den austre delen av Hjartdal er likevel med i polygonet i Naturbase. I tillegg er grensa mellom Svartdal og Hjartdal Nordbygd sett feil. Ambjørndalen høyrer saman med Hjartdal Nordbygd og ikkje Svartdal. Eg føreslår med dette at avgrensinga blir endra slik at området austre grense samsvarar med kommunegrensa mot Hjartdal. Området må ev. ved ei slik endring byte namn til berre Svartdal. Vurderingar kring gamle og nye avgrensingar er elles gjort nærare greie for i avsnittet om Nøyaktighetsklasse.

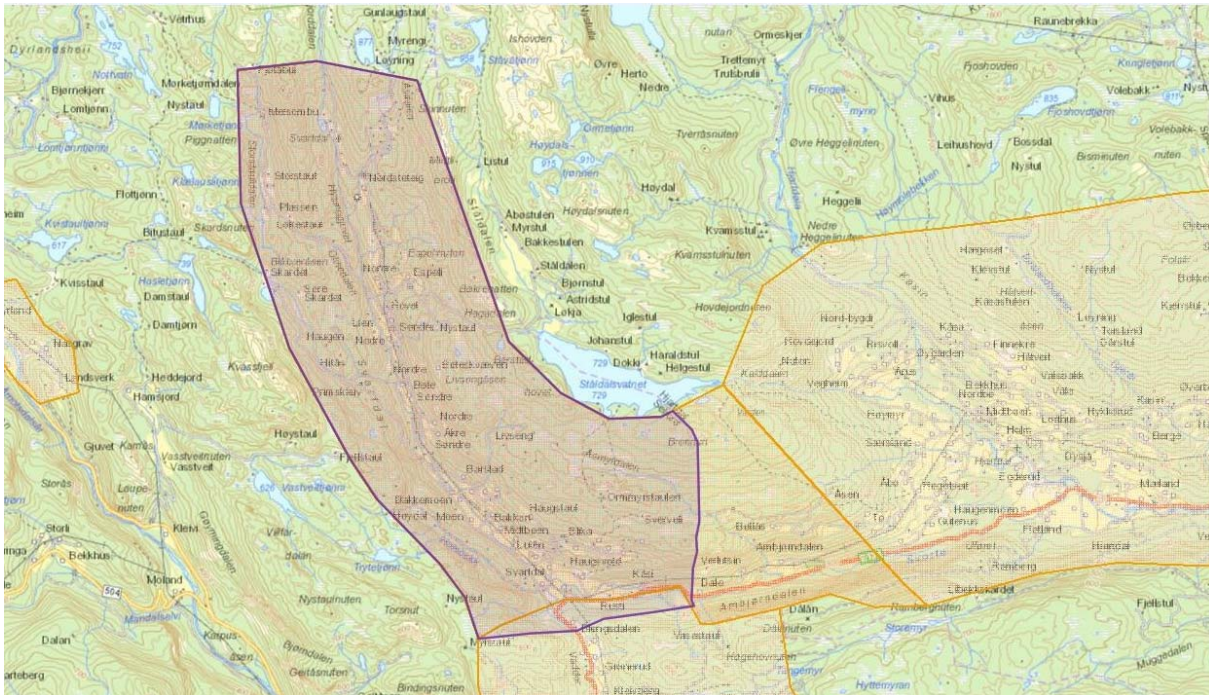
3.1.1 Lende og naturgrunnlag

Svartdal ligg i den nordaustre delen av Seljord kommune i Vest-Telemark. Berggrunnen er i hovudsak grunnfjell (kvartsitt og kvartsskifer), men eit belte av rikare bergartar (kalkhaldig skifer og amfibolitt) skjer gjennom området.

Vegetasjonsmessig ligg Svartdal i ei overgangssone mellom boreonemoral og sørboreal region. Gunstig lokalklima i sørvende lisider og årer med rike bergartar gjer til saman at ein har innslag av edellauskog og jamnt over ein frodigare og meir artsrik vegetasjon enn ein elles ville vente å finne så høgt over havet og langt inn i landet.

3.1.2 Skildring

Svartdal i Seljord kommune og Hjartdal Nordbygd i Hjartdal kommune blei ved Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap (1994) sett under eitt som eit større heilskapleg kulturlandskapsområde. Av forvaltingsmessige omsyn er området delt i to i kommunegrensa. Det er dei mange utfyllande kulturminnemessige og biologiske kvalitetane som gjer at desse to bygdene har den spesielle statusen som kulturlandskap av nasjonal verdi. Mykje av den tradisjonelle småskala landskapsmosaikken er enno intakt, med små teigar og stor variasjon. Det er eit sjeldsynt stort innslag av eldre og artsrike kulturmarktypar som naturbeite, slåtteenger og ulike typar område med styvingstre. I tillegg kjem dei mange kulturminna i form av bygningsarv, steingardar, gamle driftevegar og andre spor etter det før-industrielle landbruket.

Figur 3. Avgrensing av området. Svartdal ble utpeika som heilskapleg kulturlandskap under Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i 1994. Det lilla polygonet syner rett avgrensing av området innanfor Seljord kommune sine grenser. Svartdal grensar i aust mot Hjartdal Nordbygd i Hjartdal kommune, og i sør mot Flatdal, grannebygd i same kommune. Eksisterande avgrensingar i Naturbase (oransje polygon) er misvisande, då området tok med seg Ambjørndalen, som ligg i Hjartdal Nordbygd og Hjartdal kommune. I sør er polygonet noko utvida, slik at heile Svartdal kjem med. Polygonet for Flatdal bør dermed også justerast noko.

Figur 4. Utsyn mot nordaust frå der Svartdalsvegen svingar av frå E134. Ein ser Haugsvold til høgre, og Blikagrenda høgt oppe i lia. Foto: Ingvill Garnås

Figur 5. Haugsvold sett frå E134. I dei bratte bakkane aust for tunet er det minst 90 gamle styvingstre. Styvingstrea står i hagemark med glidande overgangar til haustingsskog. Frå gammalt av blei det også delvis slege her, dvs. at det før var lauveng. Foto: Ingvill Garnås.

Figur 6. Dei bratte bakkane i Blikagrenda har særskild artsrik slåttemarksflora. Dette er engane på Nord-Blika etter nok ein samvitsfull slått. Engene i Blikagrenda er dei mest besøkte og studerte engene i området. Foto: Ingvill Garnås.

Figur 7. Utsyn frå Bakkemoen søraustover opp i Barstadgrenda. Dei verdifulle kulturmarkslokalitetane ligg i smågrender som er lite synlege frå Svartdalsvegen. Foto: Ingvill Garnås.

Figur 8. Slåttemark i gamle åkerkantar på Sud-Åkre. Foto: Ingvill Garnås.

3.1.3 Naturtyper

Hjartdal-Svartdal er i forvaltningssamanheng særleg kjend for dei mange og tette førekomstane av naturtypen D01 Slåttemark (dvs. tradisjonelt ugjødsla og artsrike slåtteeuger). Det er til no registrert artsrik slåttemark på heile 28 gardsbruk i området. Det er frå 1-5 enger på kvart bruk. Totalt er det 61 mindre og større engareal med artsrik slåttemark i området, jf. Naturbase (nov 2016). Per 2016 har 25 av dei 28 gardsbruka fått skjøtselsplanar og skjøtselsavtale for slåttemarkene, noko som tyder at dei blir haldne i hevd.

For artsmangfaldet knytt til slåtteeuger er det ei stor føremon at lokalitetane ligg i nærleiken av kvarandre. Dette har mellom anna med samspelet mellom plante- og insektliv og moglegheiter for krysspollinering å gjera. Slike område kan generelt huse større og meir robuste bestandar av spesielt krevjande og sjeldne artar.

Figur 9. Slåtteeug med systemmarihand på Blika Øvre, også kalla Laukereini. Dette er ein av fleire slåttemarkslokalitetar det er laga skjøtselsplan for i Svartdal, og den som er studert over lengst tid. Ann Norderhaug har fylgt med på utviklinga i denne enga i over 30 år. Foto: Ingvill Garnås.

Det er også mange lokalitetar med styvingstre i Hjartdal-Svartdal, dvs. tre som er kappa til for å kunne gi mest mogleg fôr i form av greiner med lauv eller ris. Borken på greinene blei også nytta til fôr. Styvingstrea blei i dette området tradisjonelt lauva (kylt) om lag kvart 5. år. Styvingstre blir gamle, og er viktige for ivaretaking av biomangfald knytt til gamal ved, både innanfor sopp, lav, insekt- og fugleliv.

Styvingstrea er å finne både som spreidde einskildtre og i større samlingar innanfor naturtypene D17 Haustingsskog og D05 Hagemark. Det kan vera glidande overgangar mellom haustingsskog i blokkrikt terreng til hagemark der feltsjiktet er å rekne som beite. Der ein finn styvingstre i

hagemark i dag, var det mange stader i tidlegare tider i praksis D17 Lauveng (slåttemark med styvingstre, ev. berre vår- og haustbeite).

Det er per 2016 utarbeida skjøtselsplan og avtale for i alt 8 lokalitetar med styvingstre i Hjartdal-Svartdal (7 gjeld Hjartdal og 1 Svartdal. I tillegg 5 i neste grannebygd, Flatdal). Lokaliteten i Svartdal er i Naturbase lagt inn som D05 Hagemark.

Figur 10. Frå hagemarka på Haugsvold. Det er laga skjøtselsplan for restaurering av styvingstrea i lokaliteten, og arbeidet er i gang. Dette fotoet er teke i 2014, i samband med utarbeiding av skjøtselsplanen. Foto: Ingvill Garnås.

I dei sørvest-vende lisdene i Svartdal er det fleire viktige naturtypelokalitetar knytt til skog. To større område er i Naturbase registrert som F13 Rik blandingskog i låglandet og eitt er registrert som F01 Rik edellaauvskog. I to av desse områda er det førekomstar av gamle styvingstre.

Berggrunnstilhøva og det gunstige klimaet gjer sitt til at skogen i området generelt har store verdiar på landskapsnivå. Dei gamle styvingstrea er gjerne dei som sikrar kontinuiteten. Dei husar mellom anna mange krevjande edellaauvskogsartar knytt til daud ved og gamle tre med grov bark. Desse miljøa utgjer den inste grensa i regionen for mange varme- og basekrevjande artar.

I Svartdal er det også registrert eit større område med B01 Sørvendte berg og rasmarker. Dette er vurdert til å nærme seg ein A-lokalitet grunna særst høgt artsmangfald både på karplanter, sopp og insekt (mellom anna mange høgt raudlista sommarfuglartar).

I tillegg er det innslag av naturtypen D04 Naturbeitemark i området. Både Hjartdal og Svartdal er enno aktive landbruksbygder med mykje husdyr. Ein god del naturbeitemark er såleis enno i hevd.

Per 2016 er det i Svartdal registrert to naturbeitemarklokalitetar i Naturbase, den eine med klar A-verdi. Det er godt mogleg at meir av beitemarka som er i hevd kunne ha vore registrert som naturbeitemark. Utover alt som no er nemnt kjem også nokre innslag av D03 Artsrik vegkant.

3.1.4 Artar

Det er i Svartdal og Hjartdal Nordbygd (med Ambjørndalen) fleire større og mindre førekomstar av systemmarihand (VU). Denne arten er i hovudsak å finne i slåttemarkslokalitetar, men også i naturbeitemark. Kvitkurle (VU) og ormetunge (VU) er tidlegare registrert i nokre få av slåttemarkslokalitetane, men har inga stor utbreiing. Brurespore finn ein derimot i fleire lokalitetar. Det er eit rikt insektliv i tilknytning til slåtteengene. Av raudlisteartar nemnast her funn av apollosommarfugl (NT).

Det er også mykje alm (VU) og ask (VU) i desse bygdene. Mange av desse er gamle styvingstre. Det er sett i gang restaureringstiltak i fleire lokalitetar med gamle styvingstre, både i haustingsskog og hagemark. Av raudlisteartar knytt til gamle tre nemnast her blådognål (VU), almebroddsopp (VU), almekullsopp (NT), almelav (NT) og klosterlav (NT).

Alle opplysingane om truga og nær truga artar er henta frå Artskart og/eller skjøtselsplanar for slåttemark.

Når det gjeld framande artar finst det nokre få spreidde registreringar i Artskart. Det er ikkje større førekomstar av framande artar i desse bygdene.

3.1.5 Verdibegrunning (ny biologisk mangfaldverdi)

Biologisk mangfald-interesse, GAMAL frå Naturbase: 2

Biologisk mangfald-verdi, NY: 1

Grunngjeving for NY biologisk mangfald-verdi:

Det er i grannebygdene Svartdal og Hjartdal Nordbygd eit uvanleg stort innslag av eldre og artsrike kulturmarkstyper. Mengda og tettleiken av lokalitetar med slåttemark eller styvingstre - i hevd eller under restaurering - skil seg ut både i regional og nasjonal samanheng. I tillegg kjem artsmangfaldet knytt til rike skogtypar inn. Mosaikken av eldre kulturmarkstypar og rike skogtypar - og glidande overgangar mellom desse - utgjer grunnlaget for det særst høge biologiske mangfaldet i området. Dette er lagt til grunn for at desse to områda er gitt høgaste verdi på biologisk mangfald.

3.1.6 Behov for naturtypekartlegging

Det blei under Seljord kommune sitt kulturlandskapsprosjekt i 2000-2002 utarbeida detaljerte og heilskaplege skjøtselsplanar for alle gardsbruk i Svartdal (desse finst i digitale utgåver hjå Seljord kommune). Frå ca. 2010 er det også utarbeidd meir avgrensa skjøtselsplanar for slåttemark, samt for ei hagemark med styvingstre.

Av kulturmarka i bygda er det berre slåttemarkslokalitetane med aktive skjøtselsplanar, eit par naturbeitemarkslokalitetar og ei hagemark med styvingstre som ligg inne som avgrensa naturtypelokalitetar i Naturbase. I tillegg kjem tre område med rike skogtypar og eitt område ført til sørvende berg og rasmarker.

Det er generelt trong for ei grundigare kartlegging og avgrensing av naturtypar knytt til både kulturmark og skog i området. Målsetjinga bør vera å få fram mosaikken og samanhengane på landskapsnivå på ein betre måte. Som nasjonalt verdsette kulturlandskap bør Hjartdal og Svartdal få prioritet med omsyn til naturtypekartlegging etter oppdaterte metodar. Både nyare planar og eldre analoge rapportar og registreringar kan brukast som utgangspunkt. Mykje av dette er diverre lite tilgjengeleg for forvaltinga og andre per i dag.

3.1.7 Bruk

Bruken er sett til kode 4, dvs. at 50-75 % av området er i bruk.

Merknad til bruk:

Det er eit aktivt landbruk i Svartdal. Dei gardsbruka som ikkje er busette blir stor sett slegne og/eller brukt til beite av andre brukarar. Ein ser likevel ein tendens til her som i dei fleste andre bygder at nokre tungdrivne område og kantsoner går ut av hevd og gror att. Høgt husdyrhald både av storfe og småfe, samt forvaltingsmessige planar og ordningar for ivaretaking av verdifulle kulturmarkstypar, gjer likevel at tendensen er svakare enn mange andre stader.

3.1.8 Grensejustering/nøyaktighetsklasse

Nøyaktighetsklasse er vurdert til å ligge på 1, dvs. lite god og på under 100 meters nøyaktighet.

Merknad til nøyaktighetsklasse:

Det inngår i oppdraget å sjå på eksisterande avgrensingar og føreslå nye. Dette har kome med etter innspel frå Kulturlandskapsenteret om at avgrensingane i Naturbase er misvisande i forhold til sluttrapporten for Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap frå 1994, og seinare forvalting.

Det var berre Svartdal og Hjartdal Nordbygd (med Ambjørndalen) som fekk status som heilskaplege kulturlandskap i 1994. Gvammen, som er den austre delen av Hjartdal (bygd), er likevel med i polygonet i Naturbase.

I tillegg er grensa mellom Svartdal og Hjartdal Nordbygd sett feil. Eg føreslår med dette at avgrensinga blir endra slik at dette området austre grense samsvarar med kommunegrensa mot Hjartdal. Ambjørndalen høyrer saman med Hjartdal Nordbygd og ikkje Svartdal. Området må ev. ved ei slik endring byte namn til berre Svartdal.

Utover denne justeringa, er det berre lagt inn ei lita justering av den sørre avgrensinga, i form av ei utviding i sør. Denne er viktig for å få heile Svartdal med i avgrensinga.

Resten av avgrensingane fylgjer elles dei grove avgrensingane frå 90-talet. Det er ikkje kapasitet innan for dette oppdraget sine rammer å gå inn på eigedomsnivå for å justere grensene nærare. Til dette er området for stort. Derfor er nøyaktighetsnivået framleis vurdert til å ligge på 1, lite god.

3.1.9 Oversikt skjøtselsplanar

Tabell 2. Liste over skjøtselsplanar utarbeidd i perioden 2009-2016. Der naturbaseidentitetsnummeret er merka med stjerne er ikkje oppføringa i Naturbase oppdatert i samsvar med gjeldande skjøtselsplan (går både på avgrensingar og innhald).

Skjøtselsplanar for slåttemark	Naturbaseid.
Garnås, I. 2015. Skjøtselsplan for slåttemark på Bakken.	BN00109502
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Barstad Nordre.	BN00069948*
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Barstad Søndre.	BN00069945
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Barstad Øvre	BN00069947
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Blika Nordre.	BN00069943
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Blika Søndre.	BN00069941
<i>Merknad: Ikkje aktiv som slåttemarkslokalitet per 2016 (berre beita).</i>	
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Blika Øvre	BN00069942
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Brudalen.	Manglar
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Haugstaul.	BN00069944
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Lien Nedre	BN00069952*
<i>Merknad: Under revisjon i 2016.</i>	
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Svartdal Nordre.	Manglar
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Åkre Nordre.	BN00069951
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Åkre Søndre.	BN00069949
Skjøtselsplanar for lokalitetar med styvingstre	Naturbaseid.
Garnås, I. 2014. Skjøtselsplan for styvingstre på Haugsvold.	BN00020814*

3.2 Hjartdal Nordbygd

ID: KF 00000254

Områdenamn: Hjartdal Nordbygd (tidl. Kyrkjekrinsen-Gvammen)

Kommune: Hjartdal

Fylke: Telemark

Landskap: Småbruksgrænd

Registreringsdato: 10.10.2016

Merknad til områdenamn:

Avgrensingane i Naturbase er misvisande i forhold til sluttrapporten for Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap frå 1994, og seinare forvaltning. Det var berre Svartdal og Hjartdal Nordbygd (med Ambjørndalen) som fekk status som heilskaplege kulturlandskap i 1994. Gvammen i den austre delen av Hjartdal er likevel med i polygonet i Naturbase. I tillegg er grensa mellom Svartdal og Hjartdal Nordbygd sett feil. Ambjørndalen høyrer saman med Hjartdal Nordbygd og ikkje Svartdal. Eg føreslår med dette at avgrensinga blir endra slik at området vestre grense samsvarar med kommunegrensa mot Seljord. Området må ev. ved ei slik endring byte namn til Hjartdal Nordbygd. Vurderingar kring gamle og nye avgrensingar er elles gjort nærare greie for i avsnittet Nøyaktighetsklasse.

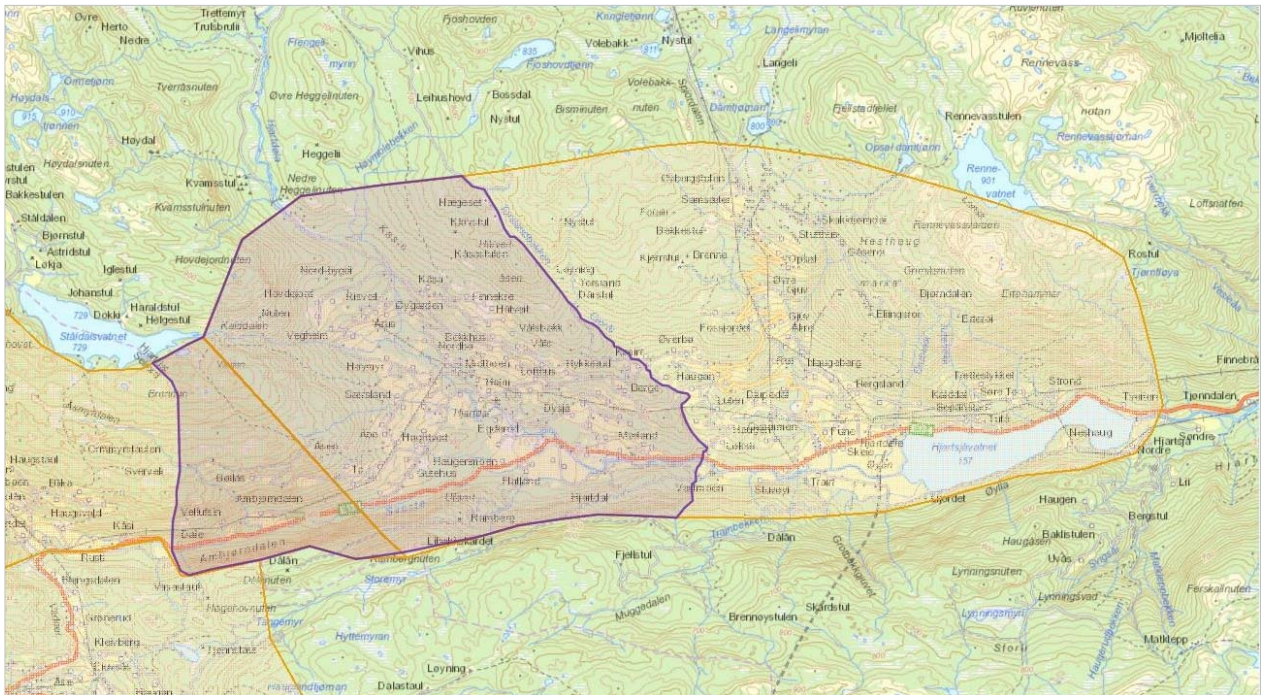
3.2.1 Lende og naturgrunnlag

Hjartdal Nordbygd ligg i den vestre delen av Hjartdal kommune i Aust-Telemark. Berggrunnen er i hovudsak grunnfjell (kvartsitt og kvartsskifer), men eit belte av rikare bergartar (kalkhaldig skifer og amfibolitt) skjer gjennom området.

Vegetasjonsmessig ligg Hjartdal Nordbygd i ei overgangssone mellom boreonemoral og sørboreal region. Gunstig lokalklima i sørvende lisider og årer med rike bergartar fører til innslag av edellauvskog og jamnt over ein frodigare og meir artsrik vegetasjon enn ein elles ville vente å finne så høgt over havet og langt inn i landet.

3.2.2 Skildring

Svartdal i Seljord kommune og Hjartdal Nordbygd i Hjartdal kommune blei ved Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap (1994) sett under eitt som eit større heilskapleg kulturlandskapsområde. Av forvaltingsmessige omsyn er området delt i to i kommunegrensa. Det er dei mange utfyllande kulturminnemessige og biologiske kvalitetane som gjer at desse to bygdene har den spesielle statusen som kulturlandskap av nasjonal verdi. Mykje av den tradisjonelle småskala landskapsmosaikken er enno intakt, med små teigar og stor variasjon. Det er eit sjeldsynt stort innslag av eldre og artsrike kulturmarktypar som naturbeite, slåtteenger og ulike typar område med styvingstre. I tillegg kjem dei mange kulturminna i form av bygningsarv, steingardar, gamle drifteveggar og andre spor etter det før-industrielle landbruket.

Figur 11. Avgrensing av området. Hjordal Nordbygd blei utpeika som heilskapleg kulturlandskap under Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i 1994. Det lilla polygonet syner rett avgrensing av området innanfor Hjordal kommune sine grenser. Hjordal Nordbygd grensar i vest til Svartdal i Seljord kommune, og i aust mot Gvammen. Hjordal Nordbygd og Gvammen høyrer begge til Hjordal bygd, ei av tre bygder i Hjordal kommune. Bygda var tidlegare delt i to skulekrinsar, og skiljet gjekk i Gjeråa. Kyrkja ligg i Hjordal Nordbygd, difor er denne delen av bygda i somme samanhengar også kalla Kyrkjebygda eller Kyrkjekrinsen. Eksisterande avgrensingar i Naturbase (oransje polygon) er misvisande, då Gvammen framleis ligg inne i avgrensinga.

Figur 12. Utsyn frå samdriftsfjøset og forsamlingslokalet Teleros mot Libøen i Hjordal Nordbygd. Foto: Ingvill Garnås

Figur 13. Sud-Åbø i Åbøgrenda, med Libøen i bakgrunnen. Tunet på Sud-Åbø er eitt av dei mest heilskaplege gamle tuna i Hjarthdal Nordbygda i dag. Frå tunet er det flott utsyn over ei bygda der mykje av den gamle småskala landskapsmosaikken enno er intakt. Foto: Ingvill Garnås.

Figur 14. Nærare utsnitt av Libøen, den sørvestvende delen av bygda. Foto: Ingvill Garnås.

Figur 15. Utsyn frå Libøen mot sørvest. I bakgrunnen ser ein Ambjørndalen som skjer seg innover mot Svartdal. Foto: Ingvill Garnås.

Figur 16. Slått på Århus i Rogrenda. Foto: Anne Haugan.

3.2.3 Naturtyper

Hjartdal-Svartdal er i forvaltningssamanheng særleg kjend for dei mange og tette førekomstane av naturtypen D01 Slåttemark (dvs. tradisjonelt ugjødsla og artsrike slåtteeenger). Det er til no registrert artsrik slåttemark på heile 28 gardsbruk i området. Det er frå 1-5 enger på kvart bruk. Totalt er det 61 mindre og større engareal med artsrik slåttemark i området, jf. Naturbase (nov 2016). Per 2016 har 25 av dei 28 gardsbruka fått skjøtselsplanar og skjøtselsavtale for slåttemarkene, noko som tyder at dei blir haldne i hevd.

For artsmangfaldet knytt til slåtteeenger er det ei stor føremon at lokalitetane ligg i nærleiken av kvarandre. Dette har mellom anna med samspelet mellom plante- og insektliv og moglegheiter for krysspollinering å gjera. Slike område kan generelt huse større og meir robuste bestandar av spesielt krevjande og sjeldne artar.

Figur 17. Slåtteeeng full av systemarihand på garden Ambjørndalen. Dette er ein av fleire slåttemarklokalitetar det er laga skjøtselsplan for i Hjartdal Nordbygd. Foto: Ingvill Garnås.

Det er også mange lokalitetar med styvingstre i Hjartdal-Svartdal, dvs. tre som er kappa til for å kunne gi mest mogleg fôr i form av greiner med lauv eller ris. Borken på greinene blei også nytta til fôr. Styvingstrea blei i dette området tradisjonelt lauva (kylt) om lag kvart 5. år. Styvingstre blir gamle, og er viktige for ivaretaking av biomangfald knytt til gamal ved, både innanfor sopp, lav, insekt- og fugleliv.

Styvingstrea er å finne både som spreidde einskildtre og i større samlingar innanfor naturtypene D18 Haustingsskog og D05 Hagemark. Det kan vera glidande overgangar mellom haustingsskog i blokkrikt terreng til hagemark der feltsjiktet er å rekne som beite. Der ein finn styvingstre i

hagemark i dag, var det mange stader i tidlegare tider i praksis D17 Lauveng (slåttemark med styvingstre, ev. berre vår- og haustbeite).

Det er per 2016 utarbeida skjøtselsplan og avtale for i alt 8 lokalitetar med styvingstre i Hjartdal-Svartdal (7 gjeld Hjartdal og 1 Svartdal. I tillegg 5 i neste grannebygd, Flatdal). Heile 7 av dei 8 lokalitetane ligg i/inn mot den tronge Ambjørndalen. Dei fleste av desse områda er per 2016 ikkje lagt inn Naturbase som eigne avgrensa naturtypelokalitetar. Unntaka er lauvingslia på Myljom-To (Hjartdal), som ligg inne som D17 Lauveng og hagemarka på Haugsvold (Svartdal), som ligg inne som D05 Hagemark.

Figur 18. Hagemark med styvingstre, hovudsakleg av alm, på garden Myljom-To i Hjartdal Nordbygd. Denne lauvingslia er enno i hevd. Grunneigaren her, Olav Tho, har lært frå seg og inspirert til restaurering av fleire lokalitetar med styvingstre i nærområdet. Foto: Ingvill Garnås.

I Ambjørndalen er det vel og merke to store naturtypelokalitetar knytt til skog. Langs heile nordsida av dalen er det ein stor A-lokalitet av F13 Rik blandingskog i låglandet. På sørsida av dalen er det ein stor A-lokalitet av F17 Rik barskog. I begge desse område er det førekomstar av gamle styvingstre. Desse har tidlegare stått i opnare hagemark, med glidande overgangar til lauveng (der ein både slo og lauva) og haustingsskog (der det var mest blokkmark og lite beitegrunnlag i feltsjiktet). Skjøtselsplanane for dei ulike typane område med styvingstre ligg delvis innanfor og delvis i nær tilknytning det som i Naturbase er avgrensa som rik blandingskog i låglandet.

Figur 19. Restaurering av gamle styvingstre på Ambjørndalen i Hjartdal. Foto: Ingvill Garnås

Berggrunnstilhøva og det gunstige klimaet gjer sitt til at skogen i området generelt har store verdier på landskapsnivå. Dei gamle styvingstrea er gjerne dei som sikrar kontinuiteten. Dei husar mellom anna mange krevjande edellauvsskogsartar knytt til daut ved og gamle tre med grov bark. Desse miljøa utgjer den inste grensa i regionen for mange varme- og basekrevjande artar. Den rike blandingskogen omfattar også eit verneområde, Ambjørndalen naturreservat. Dette blei oppretta i 1978. «Formålet med fredningen er å bevare en forekomst av alm-lindeskog med innslag av gråoraskeskog ved grensen for disse skogtypenes utbredelsesområde».

I tillegg er naturtypen D04 Naturbeitemark utbreidd i området, utan at det så langt er gjort spesifikke registreringar eller laga skjøtselsplanar for naturbeitemarkslokalitetar i Hjartdal. Men både Hjartdal og Svartdal er aktive landbruksbygder, med mykje husdyr. Her er store besetningar av både storfe (ammekyr og mjølkekyr), småfe (sau og geit) og hest. Ein god del naturbeitemark er såleis enno i hevd. Utover alt som no er nemnt kjem også nokre innslag av D03 Artsrik vegkant (ikkje nærare kartlagt).

*Figur 20. Kyr frå samdriftsfjøset Teleros ute på nyrydda gamal kulturmark i tilknytning til fjøset.
Foto: Ingvill Garnås*

3.2.4 Artar

Det er i Svartdal og Hjartdal Nordbygd (med Ambjørndalen) fleire større og mindre førekomstar av systemmarihand (VU). Denne arten er i hovudsak å finne i slåttemarkslokalitetar, men også i naturbeitemark. Kvitkurle (VU) og ormetunge (VU) er tidlegare registrert i nokre få av slåttemarkslokalitetane, men har inga stor utbreiing. Brurespore finn ein derimot i fleire lokalitetar. Det er eit rikt insektliv i tilknytning til slåtteeengene. Av raudlisteartar nemnast her funn av apollosommarfugl (NT).

Det er også mykje alm (VU) og ask (VU) i desse bygdene. Mange av desse er gamle styvingstre. Det er sett i gang restaureringstiltak i fleire lokalitetar med gamle styvingstre, både i haustingsskog og hagemark. Av raudlisteartar knytt til gamle tre nemnast her blådoggnål (VU), almebroddsopp (VU), almekullsopp (NT), almelav (NT) og klosterlav (NT). Kvitryggspett (NT) er også observert i tilknytning til haustingsskog i Ambjørndalen (Hjartdal).

Alle opplysingane om truga og nær truga artar er henta frå Artskart og/eller skjøtselsplanar for slåttemark.

Når det gjeld framande artar finst det nokre få spreidde registreringar i Artskart. Det er som mange andre stader eit visst innslag av hagelupin (SE) langs nokre vegkantar. Dette er det viktig at ein er fylgjer litt med på og får bukt med. Forsøk på dette er i gang ved Kyrkjeparken i Hjartdal (mange slåttar gjennom sesongen). Det er elles ikkje større førekomstar av framande artar i desse bygdene.

3.2.5 Verdibegrunning (ny biologisk mangfaldverdi)

Biologisk mangfald-interesse, GAMAL frå Naturbase: 1

Biologisk mangfald-verdi, NY: 1

Grunngjeving for NY biologisk mangfald-verdi: Det er i grannebygdene Svartdal og Hjartdal Nordbygd eit uvanleg stort innslag av eldre og artsrike kulturmarkstyper. Mengda og tettleiken av lokalitetar med slåttemark eller styvingstre - i hevd eller under restaurering - skil seg ut både i regional og nasjonal samanheng. I tillegg kjem artsmangfaldet knytt til rike skogtypar inn. Mosaikken av eldre kulturmarkstypar og rike skogtypar - og glidande overgangar mellom desse - utgjer grunnlaget for det særst høge biologiske mangfaldet i området. Dette er lagt til grunn for at desse to områda er gitt høgaste verdi på biologisk mangfald.

3.2.6 Behov for naturtypekartlegging

Det har frå rundt år 2000 blitt utarbeida mange planar og søknadsgrunnlag for rydding av og skjøtsel av eldre kulturmark i Hjartdal Nordbygd. Frå rundt 2005 omfattar dette meir detaljerte skjøtelsesplanar for slåttemark og ulike typar område med styvingstre. Det er stort sett berre slåttemarkslokalitetane som er lagt inn som avgrensa naturtypelokalitetar i Naturbase. Det er generelt trong for ei grundigare kartlegging og avgrensing av naturtypar knytt til både kulturmark og skog i området. Målsetjinga bør vera å få fram mosaikken og samhengane på landskapsnivå på ein betre måte. Som nasjonalt verdsette kulturlandskap bør Hjartdal og Svartdal få prioritet med omsyn til naturtypekartlegging etter oppdaterte metodar. Både nyare planar og eldre analoge rapportar og registreringar kan brukast som utgangspunkt. Mykje av dette er diverre lite tilgjengeleg for forvaltninga og andre per i dag.

3.2.7 Bruk

Bruken er sett til kode 4, dvs. at 50-75 % av området er i bruk.

Merknad til bruk:

Det er eit aktivt landbruk i Hjartdal Nordbygd. Dei gardsbruka som ikkje er busette blir stor sett slegne og/eller brukt til beite av andre brukarar. Ein ser likevel ein tendens til her som i dei fleste andre bygder at nokre tungdrivne område og kantsoner går ut av hevd og gror att. Høgt husdyrhald både av storfe og småfe, samt forvaltingsmessige planar og ordningar for ivaretaking av verdifulle kulturmarkstypar, gjer likevel at tendensen er svakare enn mange andre stader.

3.2.8 Grensejustering/nøyaktighetsklasse

Nøyaktighetsklasse er vurdert til å ligge på 1, dvs. lite god og på under 100 meters nøyaktighet.

Merknad til nøyaktighetsklasse:

Det inngår i oppdraget å sjå på eksisterande avgrensingar og føreslå nye. Dette har kome med etter innspel frå Kulturlandskapsenteret om at avgrensingane i Naturbase er misvisande i forhold til sluttrapporten for Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap frå 1994, og seinare forvaltning.

Det var berre Svartdal og Hjartdal Nordbygd (med Ambjørndalen) som fekk status som heilskaplege kulturlandskap i 1994. Gvammen, som er den austre delen av Hjartdal (bygd), er

likevel med i polygonet i Naturbase. Det er interessant kulturlandskap i Gvammen også, men denne delen av bygda har ikkje vore med i registrerings- eller planarbeida frå 90-talet og utover. Det er per 2016 ikkje registrert eller laga skjøtselsplanar for slåttemark eller lokalitetar med styvingstre i den delen av Hjartdal bygd (med unntak av 1 plan for lokalitet med styvingstre påbyrja i 2016). Grensa mellom Hjartdal Nordbygd og Gvammen («Sørbygda») går i Gjeråa. Denne elva er dermed nytta som ny avgrensing mot aust.

I tillegg er den gamle grensa mellom Svartdal og Hjartdal Nordbygd sett feil. Det er ei utbreidd misoppfatning at Ambjørndalen høyrer til Svartdal og Seljord, også lokalt. Men dette stemmer ikkje. Eg føreslår med dette at avgrensinga blir endra slik at området austre grense samsvarar med kommunegrensa mot Seljord.

Området må etter desse to endringane byte namn til Hjartdal Nordbygd. I somme samanhengar er også namnet «Kyrkjebygda» nytta på det same området. Hjartdal kyrkje ligg i Hjartdal Nordbygd. På vegskilt og i daglegtale er det omsynsvis Hjartdal Nordbygd og Nordbygda som er i bruk. Det mest rettvissande namnet på området må dermed bli Hjartdal Nordbygd.

Resten av avgrensingane fylgjer elles dei grove avgrensingane frå 90-talet. Det er ikkje kapasitet innan for dette oppdraget sine rammer å gå inn på eigedomsnivå for å justere grensene nærare. Til dette er området for stort. Derfor er nøyaktighetsnivået framleis vurdert til å ligge på 1, lite god.

3.2.9 Oversikt skjøtselsplanar

Tabell 3. Liste over skjøtselsplanar utarbeidd i perioden 2009-2016. Der naturbaseidentitetsnummeret er merka med stjerne er ikkje oppføringa i Naturbase oppdatert i samsvar med gjeldande skjøtselsplan (går både på avgrensingar og innhald).

Skjøtselsplanar for slåttemark	Naturbaseid.
Togrenda-Ambjørndalen	
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Bråten.	BN00067440
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Øvre Bøllås.	BN00067438
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Nedre Bøllås. <i>Merknad: Ikkje aktiv som slåttemarkslokalitet per 2016.</i>	BN00067439
Garnås, I. 2013. Skjøtselsplan for slåttemark på Ambjørndalen. <i>Merknad: Revisjon av plan frå 2009.</i>	BN00067441*
Svalheim, E. 2014. Skjøtselsplan for slåttemark på Lislero.	BN00067444*
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Valufsin.	BN00067443
Libøen	
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Kåsastul. <i>Merknad: Under revisjon i 2016.</i>	BN00067435*
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Haatveit Nordre.	BN00067434
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Øvre Håtveit. <i>Merknad: Ikkje aktiv som slåttemarkslokalitet per 2016.</i>	BN00067433
Garnås, I. 2014. Skjøtselsplan for slåttemark på Finsekre. Revisjon av plan frå 2010.	BN00067432*
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Kåsa. <i>Merknad: Under revisjon i 2016.</i>	BN00067431*
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Øvre Nordbø.	BN00067436
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark på Holm Østre. <i>Merknad: Under revisjon i 2016.</i>	Manglar
Rogrenda	
Garnås, I. 2014. Skjøtselsplan for slåttemark på Søndre Århus. <i>Merknad: Revisjon av plan frå 2011.</i>	BN00067437*
Midten av bygda / Holmsvegen	
Garnås, I. 2011. Skjøtselsplan for slåttemark i Kyrkjeparken. <i>Merknad: Prosjekt for å bli kvitt lupin og få meir slåtteengaktig eng i parken.</i>	Manglar
Skjøtselsplanar for lokalitetar med styvingstre	
Togrenda-Ambjørndalen	
Garnås, I. 2014. Skjøtselsplan for lauvingslia på Myljom-To	BN00109122*
Garnås, I. 2014. Enkel skjøtselsplan for styvingstre på Nord-To.	Manglar
Garnås, I. 2015. Skjøtselsplan for styvingstre på Levors-To	Manglar
Garnås, I. 2015. Skjøtselsplan for haustingsskog på Ambjørndalen. Revisjon av plan frå 2011.	Manglar
Garnås, I. 2015. Skjøtselsplan for styvingstre på Lislero	Manglar
Garnås, I. 2015. Skjøtselsplan for styvingstre på Valufsin-Dale	Manglar
Midten av bygda / Holmsvegen	
Garnås, I. 2014. Enkel skjøtselsplan for styvingstre på Bratsberg.	Manglar

3.3 Leveld

ID: KF 00000711

Områdenamn: Leveld

Kommune: Ål

Fylke: Buskerud

Landskap: Fjellgårdslandskap

Registreringsdato: 8. og 9. juni 2016

3.3.1 Beliggenhet og naturgrunnlag

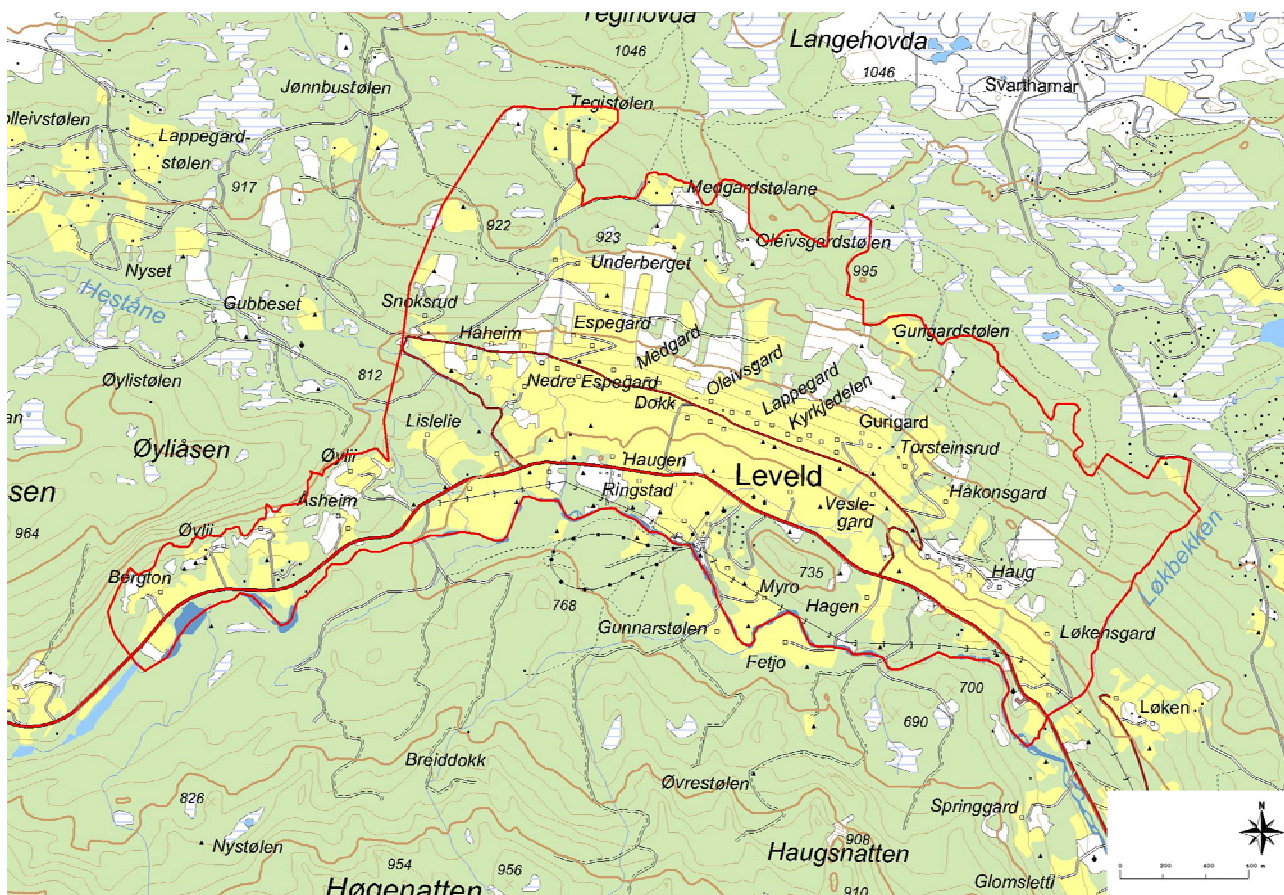
Leveld er ei bygd med aktiv landbruksdrift som ligger i ei sørvendt dalside omtrent midt i Votndalen i Ål kommune i Buskerud. Gardstuna ligger midt i dalsida der dagens lokalvei går. Gardsbruka har smale teiger som strekker seg fra dalbunnen og oppover til utmarka, fra ca 700 m.o.h. til ca 950 m.o.h. og er av de høyestliggende i landet. Historisk var det lavestliggende arealet (neafor veien) brukt som slåttemark, mens dyrkamarka lå på oversida av bebyggelsen. Beitemarka lå øverst mellom dyrkamarka og utmarka. I dag er også arealet nedenfor lokalveien fulldyrka. Beitemarka øverst i bygda er stort sett fortsatt i bruk, med sau som dominerende driftsform.

Berggrunnen i området består av gabbro i dalsida, metasandstein i heimstølsområda, og litt fyllitt (www.ngu.no). Området ligger i mellom-boreal vegetasjonssone (Moen 1998).

3.3.2 Beskrivelse

Leveld har etter tilstandsvurderingen i 2016 status som kulturlandskap av nasjonal verdi i kulturlandskapssammenheng. Leveld har i hovedsak bevart sin tradisjonelle struktur med gardstun på rekke og rad langs dalsida og med lange smale teiger som strekker seg fra dalbunnen og til utmarka/fjellet. Det er lite større inngrep som boligfelt og veianlegg. I Leveld er det store områder med artsrike naturbeitemarker med lang kontinuitet. Artsinventaret er interessant med en blanding av semi-naturlige engarter fra lavlandet og fjellplanter. Tradisjonelt har det vært både storfe, geit og sau i Leveld. Det er fortsatt geit og storfe i Leveld, men i dag er det sau som er dominerende driftsform. De fleste storfebøndene har også gått over fra mjølkeku til ammeku, og det er nå bare ett bruk som fortsatt driver mjølkeproduksjon. Når sauene sleppes ut om våren beiter de først på de nederste og tidligste beitemarkene. Seinere beiter de seg oppover dalsida til og med de nærmeste setrene (heimstølene). Om høsten etter at sauene har vært til fjells beiter de på de samme områdene, starter gjerne med haslåtten nederst og beiter seg oppover lia. Landbruket i Leveld har gått i samme retning som i resten av landet mot større og færre dyrebesetninger. Dette ser likevel ikke ut til å ha endra bruken av arealet i stor grad, da de som har dyr leier jorda til de som ikke lenger driver gården sjøl. Dette kan være utfordrende når eiendommene er så lange og smale. Per i dag ser det ut som de fleste teigene er intakte og selv om naboteiger blir brukt av den samme besetningen er de ikke slått sammen på annen måte enn at det er mulig for dyra å komme gjennom gjerdet. Beitetrykket per i dag ser ut til å stort sett opprettholde kvaliteten på beitemarkene. Men dagens dyretall kan bli for lavt til at man på sikt kan opprettholde tilstrekkelig beitetrykk på arealene. Spesialisering på ett husdyrslag vil også gi en annen beitekvalitet enn flere

dyreslag på samme beite. Generelt ved befaringen ser en at noen av naturbeitemarkene som er registrert som verdifulle lokaliteter er i lett gjengroing og også har litt gjødselpreg. Men mange andre naturbeitemarker i Leveld har like god og også bedre kvalitet enn de registrerte. Det er også spor etter hogst på flere av beitemarkene, så det er tydelig at det blir rydda innimellom. Viktige biomangfoldbiotoper finnes også i gamle kulturminner som steingjerder, rydningsrøyser, gamle drifteveier og andre spor etter det før-industrielle landbruket.

Figur 21. Nasjonalt viktig kulturlandskap i Leveld, Ål kommune, med forslag til ny avgrensning, rød strek.

Figur 22. Gardsbruka i Leveld består av smale teiger som strekker seg fra dalbunnen og oppover til utmarka, fra ca 700 m.o.h. til ca 950 m.o.h. Her utsikt fra veien og oppover på 68/14, del av 68/16 i vest og del av 68/1 i øst. Ingen verdifulle lokaliteter er tidligere registrert her. Foto: Kristin Daugstad.

Figur 23. Naturbeite på Gurigard, tidligere rydda slåttemark på oppsida. Her ble det funnet bl.a. marinøkkel og brudespore under befaring i juni 2016. Området er ikke avgrensa som verdifullt mht biomangfold. Foto: Ellen Svalheim.

Figur 24. Geitene på Gurigard. Foto: Ellen Svalheim.

3.3.3 Naturtyper

Det som er tidligere registrert og avgrensa av verdifulle naturtyper er i hovedsak D04 naturbeitemark. Dette gjelder totalt ni lokaliteter. Ved befaring i juni 2016 er de aller fleste beitemarkslokalitetene fortsatt i bruk på en slik måte at de botaniske verdiene opprettholdes, dvs med beite og minimalt med gjødsling. En del lokaliteter er delvis i gjengroing, men på de aller fleste ser en at det blir ryddet for einer og bjørk i større eller mindre grad. Eks BN00076848 Eikreberget - øst for (65/5 og 66/1) der den vestlige delen blir bedre beita og har mindre busker og trær enn den østlige delen, men der det i øst er satt i gang med rydding. Det er kun en av de registrerte lokalitetene BN00076844 Gurigardsstølane - vest som er i tydelig dårlig forfatning. Den vestlige delen har for sterkt gjødselpreg og den østlige delen er i sterk gjengroing. Nabolokaliteten BN00076843 Gurigardsstølane, som for en stor del er D02 slåtte- og beitemyr blir derimot fortsatt beita og har beholdt det åpne preget

I Leveld er det også tidligere registrert en lokalitet med D05 hagemark som opprettholder sin status. Dette er en ospedominert hagemark som blir beita av geit (BN00012724 Håheim). Det er også tidligere registrert to lokaliteter med D03 Artsrik veikant (BN00076841 og BN00076842). Disse er ved tilstandvurderinga i 2016 tapt pga inngrep og/eller manglende skjøtsel. Vi kan ikke utelukke at det kan finnes andre artsrike vegkanter i Leveld.

Figur 25. Gurigardstølane, vest (BN00076844) er den eneste registrerte naturbeitemarkslokaliteten som har mistet det meste av verdiene. Den vestlige delen har blitt gjødsla for kraftig og den østlige delen er i sterk gjengroing. Foto: Kristin Daugstad.

Figur 26. Gurigardstølane (BN00076843), slåtte- og beitemyr som fortsatt er i bra stand. Foto: Kristin Daugstad.

Figur 27. Håheim (BN00012724), ospedominert hagemark. Foto: Kristin Daugstad.

3.3.4 Arter

Ved tidligere kartlegginger i Leveld er det funnet forekomster av bakkesøte (*Gentianella campestris*) NT samt fjellbakkestjerne og marinøkkel som tidligere var på rødlista. Det er også funnet røykkøllesopp (*Clavaria fumosa*) NT, vridd køllesopp (*Clavaria amoenoides*) VU og ravnerødsopp (*Entoloma corvinum*) NT. Flere rødlista fuglearter er også observert som stær, sivspurv, gulspurv, vipe, gjøk, taksvale m.fl.

I 2008 ble det funnet rødsveve på Oleivgardsstølen (Bjureke, K. 2008). I 2016 fant vi ikke den men vi registrerte bl.a. følgende semi-naturlige arter; engfiol, kattfot, gulaks, jonsokkoll, fjellfiol, fjellmarikåpe, setergråurt, tepperot, harerug, gullris, setersyre, gjerdevikke, myrfiol, skogstorkenebb, finnskjegg, kornstarr, aksfrytle. På beitemyra ved Gurigardsstølane fant vi marigras.

I beitemarkene i den bratte lisida ned mot gårdstuna vokser også flekkgrisøre, engfiol, dunkjempe, marinøkkel, hvitmaure, rødknapp, tirilltunge, flekkmure, prestekrage, engnellik og brudespore. Marinøkkel ble funnet bl.a. ved Håkonsgard og er i de siste også registrert av Ingvild Sundgot på til eksempel naturbeitearealene til Gurigardane og på flere enger lengre vest i Leveld.

Det er tidligere gjort få funn av svartelista arter i området. Fra Artskart kan vi finne observasjon av byvortemelk (*Euphorbia peplus*) HI og ugrasmjølke (*Epilobium ciliatum ciliatum*) SE fra hhv 1986 og 1987. Bladfaks (*Bromus inermis*) HI er observert både i 1982 og 2012, noe som ikke er så rart da bladfaks er en ganske vanlig art i dyrka eng.

Figur 28. Marinøkkel på Håkonsgard til venstre, flekkgrisøre i knopp til høyre. Foto: Ellen Svalheim og Kristin Daugstad.

3.3.5 Verdibegrunnelse (ny biologisk mangfoldverdi)

Biologisk mangfold-interesse, GAMMEL fra Naturbase: ukjent

Biologisk mangfold-verdi, NY: 1 svært verdifull

Begrunnelse for NY biologisk mangfold-verdi:

Det er i Leveld fortsatt mange artsrike, semi-naturlige naturbeitemarker/hagemarker i tradisjonell drift. Disse forekommer i hovedsak som et belte mellom dyrka mark på oppsiden av tuna og til og med stølene høyere oppe. Det er avgrenset en rekke verdifulle lokaliteter, og potensialet for å finne flere ved en ny kartlegging anses som høyt. Store deler av kulturlandskapet i Leveld holdes i hevd og tilgangen på et variert utvalg av beitedyr er god. I stor grad opprettholdes den tradisjonelle bruken av landskapet. Det forekommer få inngrep. Dette er bakgrunnen for at Leveld er gitt høyeste verdi på biologisk mangfold.

3.3.6 Behov for naturtypekartlegging

Det blei under tilstandsvurderingen i 2016 funnet flere lokaliteter i Leveld som bør kartlegges nærmere. Ingvild Sundgot i Ål kommune var med oss hele dagen og viste oss ulike lokaliteter hun kjente til. Ingvild Sundgot bor i Leveld og er derfor godt kjent i området. Følgende lokaliteter anser vi som meget aktuelle for en kartlegging:

Håkonsgard, 62/1

Her er et område som har stått til forfall ei tid, men hvor en for 4-5 år siden har begynt med forsiktig gjenåpning med å rydde einer og kratt. Her blei det 9.juni 2016 registrert bl. marinøkkel, brudespore, flekkgriseøre, skogkløver, engfiol, hvitmaure, tiriltunge, rødknapp, flekkmure, prestekrage.

I svingen på nedsiden av Håkonsgard ble det registrert på samme tidspunkt bl.a. dunkjempe, gulaks, hvitmaure, rødknapp, flekkmure, tiriltunge, markjordbær. Tilgrensende til dette lå ei beita hagemark som relativt nylig var blitt rydda for en del einerkratt. Det anbefales at denne hagemarka også sjekkes opp ved en eventuell neste kartlegging.

Veslegard 61/1

Rett på oppsiden av veien ligger ei slåttemark som inntil relativt nylig har blitt slått. Her ble det registret 9.juni 2016 bl.a.; rødknapp, mye gulaks, tiriltunge, engfiol, katterfot, engnellik, prestekrage, engfrytle og ellers, skogstorknebb, gjerdevikke, fuglevikke, ryllik, rødkløver, skogkløver, legeveronika.

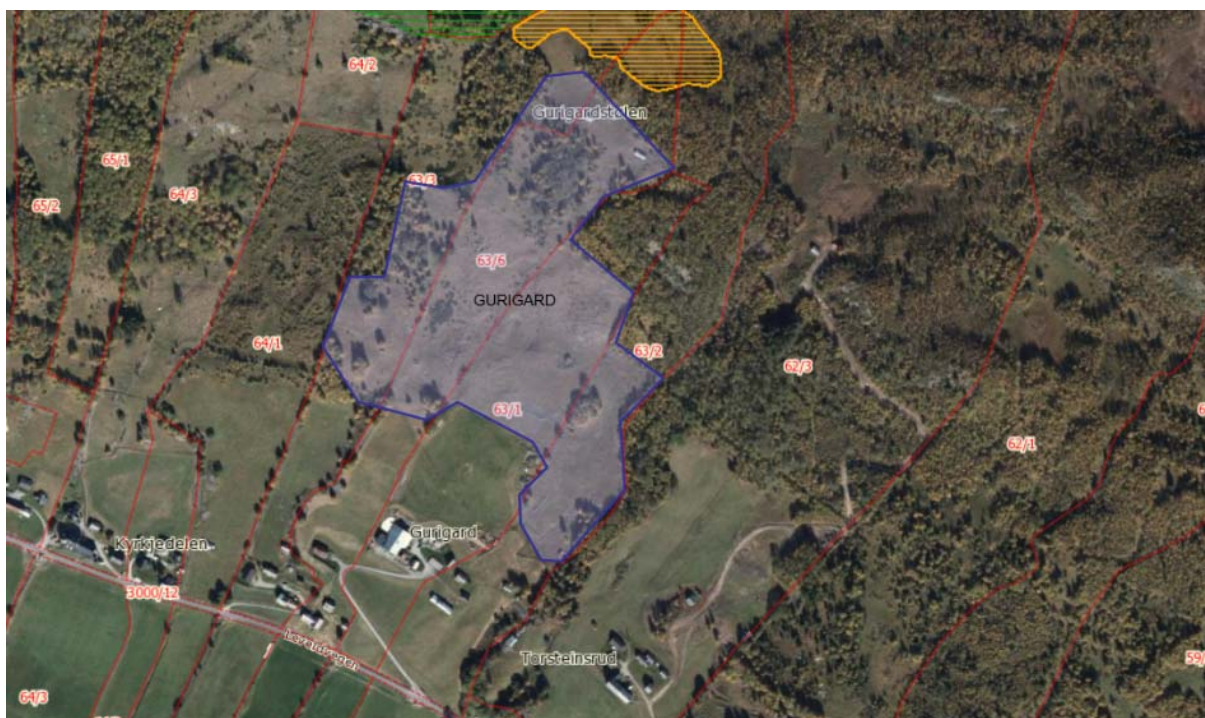
Figur 29. Område ved Håkonsgard og Veslegard som det anbefales kartlegging av engvegetasjon.

Gurigard 63/1, 63/2 og 63/6

Gurigard består av tre gårder som har geit og sau (55-60 vinterføra sau og 160 melkegeiter). På bruket 63/2 var det en stor naturbeitelokalitet i god hevd ved 32V 0472583/6729883 med god forekomst av mye urter. Nedbeitinga var god og det var lite forfall. Følgende arter blei observert 9.juni 2016: engnellik, flekkgriseøre, følblom, harerug, fuglestarr, gulaks, markjordbær, tepperot, småengkall, engfiol, hvitmaure, aurikkelsveve, engfrytle, blåklokke, jonsokkoll, ryllik, tiriltunge, skogkløver, fjelltimotei, tveskjeggveronika, firkantperikum, finnskjegg. Det var og innslag av noen mer gjødselstolerante arter som karve, glattveronika, engsmelle, stemor. I fuktigere områder vokste slåttestarr, hvitbladtistel og tyrihjelm.

På nabobruket 63/1 ved 32V 0472540/6730089 er det ei tidligere rydda slåttemark med store steinrøyser i nedkant som nå beites (se Figur 21). Her er ei svakt kalkrik naturbeitemark hvor vi 9.juni 2016 bl.a. registrerte brudespore, dvergjamne, hvitmaure, rødknapp, harerug, blåklokke, fjelltimotei, gulaks, engfiol, bleikstarr, kornstarr, aurikkelsveve, blåkoll, prestekrage, fuglestarr, karve. Det forekom og fuktigere sig med bl.a. gulstarr, tettegras. Ingvild Sundgot fortalte at det i 2015 var store mengder med brudespore og marinøkkel på dette beitet.

Fortsatt på Gurigard men litt høyere oppe ved 32V 0472545/6730172 registrerte vi 9.juni 2016 bl.a. brudespore, dunkjempe, flekkmure, rødknapp, samt mange av de samme artene som nevnt over ved de to andre lokalitetene ved Gurigard.

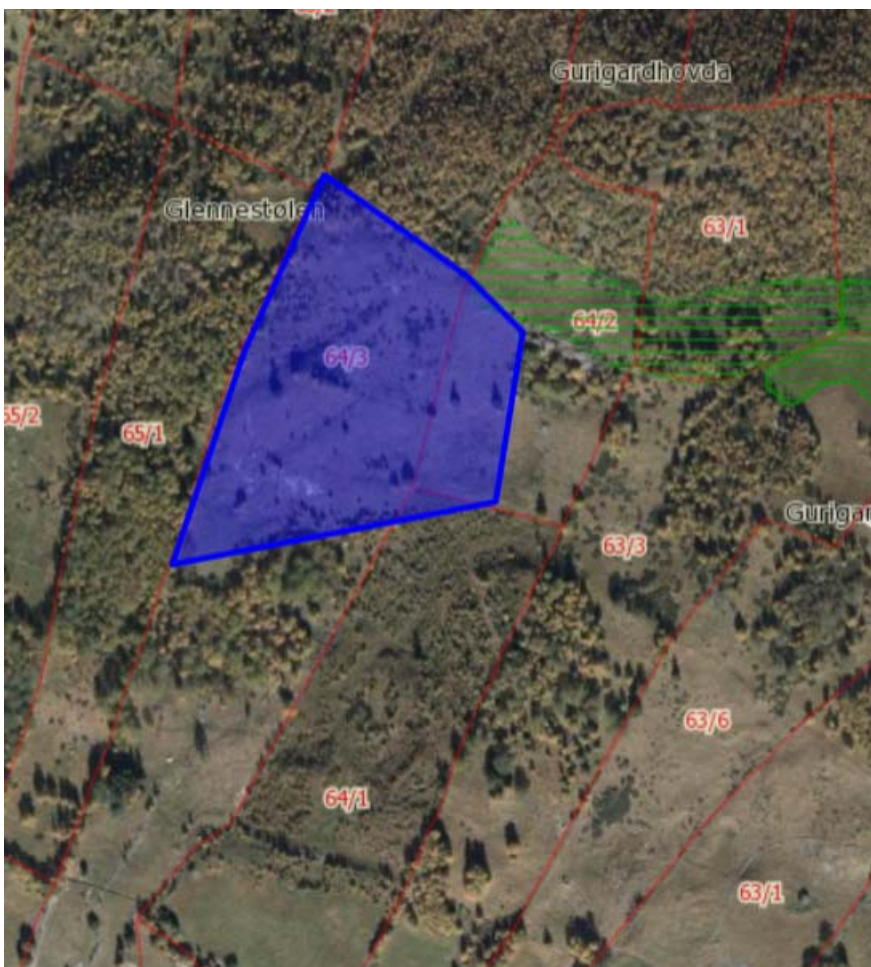

Figur 30. Grovt avgrenset område på Gurigard hvor det anbefales nærmere kartlegging

Ut i fra hva vi overfladisk kartla ved en rask stikkprøvebefaring på Gurigard vil vi også anbefale at en ved en neste kartlegging går over naturbeitene som ligger i overkant av de gjødsla engene på Lappegardane (her har bl.a. Rune Solvang i Asplan Viak tidligere funnet beitemarkssopp), samt tilsvarende beiter på Medgard og Gudbrandsgard. Siden beitingen skjer hele veien opp til stølene vil det være naturlig å kartlegge hele veien opp.

Kyrkjedelen 64/3

Beitemark som sannsynligvis er noe kalkrik. Noen arter registrert ved 32V 0472216/6730382: mye jonsokkoll og flekkgrisøre, gulaks, tepperot, fiol, hårsveve, kattefot, jordbær, brudespore, tyrihjem, storkenebb. Det er ifølge Ingvild Sundgot vært storfebeite her tidligere. Nå i 2016 er det satt opp nytt gjerde og rydda for en del bjørk. Planen er å beite med geit.

Figur 31. Grovt avgrenset område på Kyrkjedelen hvor det anbefales nærmere kartlegging, deler av 64/2 kan også tas med.

Løkensgard 58/6 og 58/15

Det ble videre i juni 2016 registrert artsrik engvegetasjon på oppsiden av gårdsveien som passerer 58/15 Løkensgard nedre på vei opp mot 58/6 Løkensgard. Her ble det registrert tørrengvegetasjon med bl.a. kattefot, harerug, engtjæreblom, prestekrage, markjordbær. På Løkensgard fantes også mange av de samme engartene som før nevnt fra de andre områdene.

Figur 32. Grovt avgrenset område på Løkensgard.

Ingvild Sundgot har funnet bl.a mye marinøkkel på følgende lokaliteter helt vest i Leveld. Disse lokalitetene ligger utenfor avgrensninga til det nasjonalt viktige kulturlandskapet. Det anbefales at disse lokalitetene også kartlegges ved en neste runde. Ingvild gir følgende opplysninger:

Bergthoen 74/8

Figur 33. Grovt avgrenset område på Bergthoen.

«Omrisset i blått viser heile utstrekninga eg meiner bør synfarast. Det er ein liten åkerlapp (det brukte å vere byggåker der i gamal tid) heilt nord, og der er det heilt vilt mykje marinøkkel. Eg var der rett etter at sauene hadde ete ned området. Likevel var det flust med marinøkkel. Sidan det var så godt beita ned, kan det vere at det var mange fleire artar enn eg såg», e-post frå Ingvild Sundgot 12.07.16.

Lislelien 71/5

Figur 34. grovt avgrensa område på Lislelien.

«Her er det og eit fint område. Heile tunet blei slått med ljå i mange år, men det blir det dessverre ikkje lenger. Området blir beita ned av sau. I sommar skal verane gå her», e-post frå Ingvild Sundgot 12.07.16.

Også **Åsheim 73/5** bør besøkes mener Ingvild Sundgot, som har avgrenset følgende areal som aktuelt for kartlegging

Figur 35. Grovt avgrensa område på Åsheim.

3.3.7 Bruk

Bruken er satt til kode 5, dvs. at mer enn 75 % av kulturmarka og dyrkamarka i området er i bruk. Det er et aktivt landbruk i Leveld. De gardsbruka som ikke lenger har husdyrproduksjon blir stort sett brukt av andre husdyrbønder i området.

3.3.8 Grensejustering/nøyaktighetsklasse

Nøyaktighetsklasse er vurdert til å ligge på 3, dvs. 20-50 meters nøyaktighet. Vi ser det som naturlig å sette avgrensningen i nord langs gjerdet mot utmark. I stor grad beites det fra bygda og til og med heimestølene høyere oppe som ligger innenfor gjerdet. Ingvild Sundgot har gått opp gjerde-traseen mot utmark slik at avgrensningen i nord er meget nøyaktig (klasse 4). Videre er det naturlig at avgrensningen i sør følger elva. Det er imidlertid noe mer uklar avgrensning i vest mellom Tægistølen og Lislelie, og helt i øst mot tilgrensende gårder og kulturlandskap, siden grensa her ikke følger utmarksgjerdet (klasse 2).

3.4 Uvdal Kyrkjebygd

ID: KF 00000712

Områdenamn: Uvdal Kyrkjebygd

Kommune: Nore og Uvdal

Fylke: Buskerud

Landskap: Fjellgårdslandskap

Registreringsdato: 7. og 8. juni 2016

3.4.1 Beliggenhet og naturgrunnlag

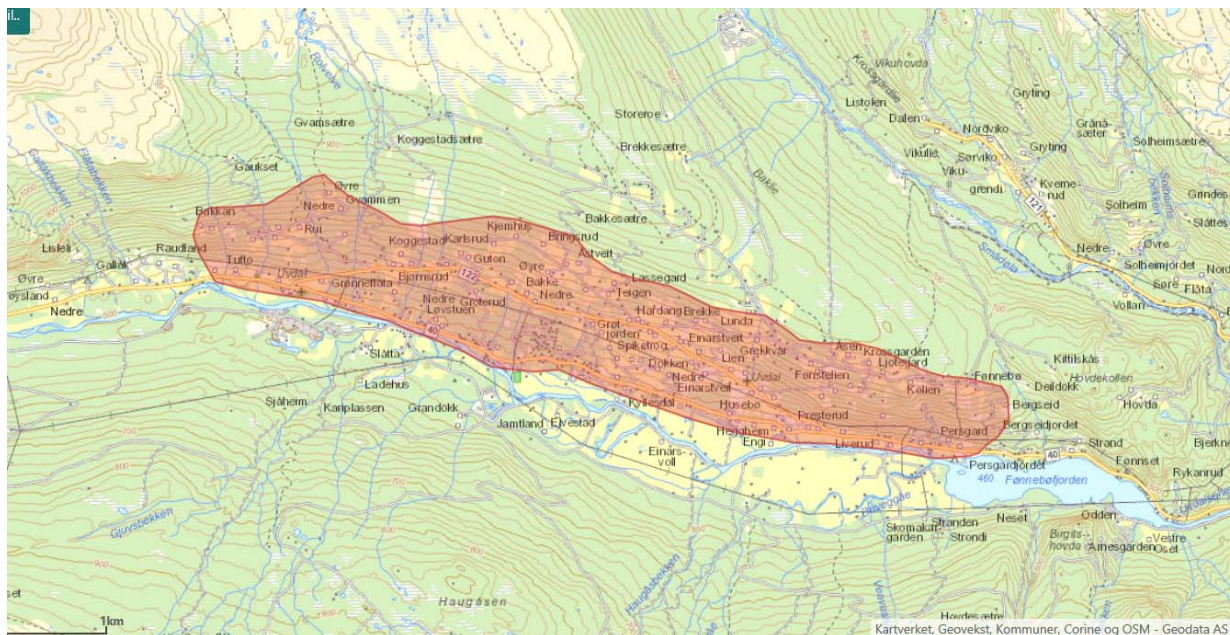
Uvdal ligger øverst i Numedal inn mot Hardangervidda vest i Buskerud fylke. Uvdal kyrkjebygd ligger i ei sju kilometer lang sørekspontert dalside. Fra de frodige og flate elveslettene i dalbunnen, klamrer gårdsbebyggelsen seg fast i den bratte dalsiden opp til 800 m.o.h.. Lia har en stigning på hele 300 m. Området avgrenses av skog i øst, vest og nord, og dalbunnen i sør. Den solrike og svært bratte dalsiden skaper rom for bygdas gårder i tre ulike «bebyggelsesetasjer». Et særegent gårdsfenomen øst i kyrkjebygda er et totunssystem, der det til hver gård hørte to tun; ett hovedtun oppe i dalsida og ett mindre og enklere tun som ble brukt vår og høst som ligger lavere nede. Dette nedre tunet kalles «Jorisplass» eller «jordet» eks Fønnebøjordet.

Berggrunnen i området består av gneis, dioritt og amfibolitt (www.ngu.no). Området ligger i mellom-boreal vegetasjonssone og overgangsseksjon (Moen 1998).

3.4.2 Beskrivelse

Uvdal kyrkjebygd har etter tilstandsvurderingen i 2016 status som kulturlandskap av regional verdi (på grensa til nasjonal verdi). Uvdal kyrkjebygd har relativt mange verdifulle semi-naturlige enger i et tradisjonelt, småskalaprega og delvis bratt jordbrukslandskap. Siden kartleggingen på 1990-tallet er tendensen likevel at enda mer av den tradisjonelle slåttemarka nå kun beites og er i struktur i ferd med å få naturengpreg. Det er nå lite tradisjonell slåttemark igjen i bygda, men en slåttemarkslokalitet i hevd som tidligere ikke er registrert ble oppdaget i 2016. Hva gjelder drift og husdyr så er det fortsatt endel beitedyr i kyrkjebygda. Antall besetninger har imidlertid gått ned, men de som er igjen har flere dyr. Det finnes beitedyr av både storfe og sau, men det minker på storfebesetninger. I 2016 var det kun to besetninger igjen med mjølkeku. Endel av de som hadde mjølkeku tidligere har gått over til ammedyr. De fleste som har beitedyr i kyrkjebygda nå har imidlertid sau. Siden det er mest sau blir semi-naturlige innmarks- og hagemarksarealer i stor grad beitet kun vår og høst, da sauene går på utmarksbeite om sommeren. Dette beitesystemet kan på sikt gi for lavt beitetrykk og arealene kan gå i forfall. Men det finnes storfebønder som leier slike arealer til beite for ungdyr en periode om sommeren. Det er også eksempler på at større besetninger intensiverer drifta og gjødsler opp tidligere ugjødsle engarealer slik at det semi-naturlige mangfoldet går tilbake. Det ble imidlertid observert relativt mange tilsynelatende interessante semi-naturlige engarealer som tidligere ikke er blitt registrert. Det er derfor trolig et større potensiale mht kulturavhengige biomangfoldverdier enn før antatt. Det er i de seinere årene også på flere gårder igangsatt restaurering og gjenåpning av tidligere ekstensivt utnyttede engarealer.

Ved gjenopptatt ekstensivt beite kan det også i disse områdene være interessant biomangfold som ved tidligere kartlegginger er oversett.

Figur 36. Etter tilstandsvurderingen i 2016 beholdes tidligere avgrensning av området KF00000712 Uvdal kirkebygd.

Figur 37. Uvdal bygdetun. Deler av området er registrert som slåttemark (BN00038714). Foto: Ellen Svalheim.

Videre antas at det også finnes verdifulle hagemarker og områder med styvingstrær som kan inneha biomangfoldverdier. Kyrkjebygda er ellers godt kjent for alle de gamle tømmerbygningene, eks Uvdal stavkirke fra 1200 tallet og det at nesten hver gård har et gammelt stabbur. Gamle tømmerbygninger er også viktige biomangfoldbiotoper, dette gjelder også kulturminner som steingjerder, rydningsrøyser, gamle drifteveier og andre spor etter det før-industrielle landbruket. Alt dette er det fortsatt mye av i Uvdal kyrkjebygd.

Figur 38. Bakkan (BN 00038707) tidligere slåttemarkslokalitet, nå naturbeitemark. Siden 1994 har den rukket både å gro til med skog (mest gran) og å bli rydda igjen. Foto: Kristin Daugstad.

Figur 39. Tufto, nordre (BN00038723) Naturbeitemark men med tydelig slåttemarkspreg. Veldig bra tilstand. Foto: Kristin Daugstad.

3.4.3 Naturtyper

Det som er tidligere registrert og avgrensa av verdifulle naturtyper er i hovedsak D04 naturbeitemark. Dette gjelder tilsammen ni av tolv avgrensa lokaliteter, de resterende tre er kartlagt som D01 slåttemark. Mange av naturbeitelokalitetene er imidlertid tidligere slåttemark, da en tydelig kan se rydningsrøyser og løer i tilknytning til engarealene. Dette gjelder til eksempel lokaliteten BN00038722 Fønnebø som tidligere var ei rik slåttemark D01 men som ved siste rekartlegging i 2014 av Bratli (NINA) blei vurdert til naturbeite pga kun skjøtsel ved beiting over lengre tid. I 2016 er det bare ei tidligere kartlagt slåttemark som fortsatt blir slått. Dette er Uvdal bygdetun, men lokaliteter som BN00038715 Hollen nedre og BN00038723 Tufto nordre har fortsatt utprega slåttemarkspreg og er relativt artsrike. I tillegg blei det oppdaga en "ny" slåttemarkslokalitet i årlig hevd og i god tilstand, ikke tidligere kartlagt, på Vestre Tuftelien. Av de tolv tidligere registrerte og avgrensa naturtypene i Uvdal kyrkjebygd som blei sjekka mht tilstand i juni 2016 blei seks karakterisert i grove trekk å ha beholdt samme tilstand som ved siste kartlegging. Dette gjaldt BN00038722 Fønnebø mellom, BN00038723 Tufto nordre, BN00038715 Hollen nedre, BN00038708 Beltesbrekke, BN00038721 Kaggelien, BN00038714 Uvdal bygdetun. En lokalitet hadde bedra tilstand siden forrige kartlegging da restaurering var igangsatt og skjøtsel

gjenopptatt; BN00038707 Bakkan (kartlagt som slåttemark men blir nå beitet av storfe etter gjenåpning). Forfall var tydelig å spore innen følgende lokaliteter: BN00038713 Haugland, BN00038711 Undebakke, BN00038710 Grønneflåta. I lokalitetene BN00038712 Mykkestu og BN00038709 Nordre Rui var verdiene også i stor grad endret da vegetasjonen var prega av gjødsling og næringssig. Ved befaringen i juni 2016 ble det imidlertid oppdaget flere områder med semi-naturlig engpreg som ikke har blitt kartlagt tidligere og som så ut til å kunne inneholde viktige biomangfoldverdier. Etter befaringen i 2016 antas det at det også kan finnes verdifulle lokaliteter av D03 artsrik veikant, D05 hagemark og muligens også D17 Lauveng og D18 høstingsskog i grenda. Ingen av slåttemarslokalitetene er i 2016 med i oppfølgingen av handlingsplan for slåttemark og har skjøtselsplan, det er videre ikke kjent at det foreligger skjøtselsplaner for andre verdifulle lokaliteter slik som Tufto nordre og Fønnebø mellom. Uvdal kyrkjebygd kunne trenge en helhetlig forvaltningsplan der både verdifulle enkeltlokaliteter følges opp og at det lages en helhetlig forvaltningsstrategi for hele grenda. Det er gitt tilskudd fra SMIL/RMP til fire lokaliteter; Mykkestu, Kaggelien, Dokken og Hollen (pers.med. Silje Bergan).

Figur 40. Venstre: Tidligere slåttemark, nå naturbeitemark (men fortsatt med stor grad av slåttemarkspreg) på Fønnebø mellom (BN00038722). Høyre: naturbeitemark på Kaggelien (BN00038721), stort og variert område, noe gjengroing og noe gjødselpreg, men også mye i bra stand. Foto: Kristin Daugstad.

3.4.4 Arter

Det er i kyrkjebygda ved tidligere kartlegginger registrert flere forekomster av vårveronika (*Veronica verna*) NT, samt dalfiol (*Viola selkirkii*) VU og bakkesøte (*Gentianella campestris*) NT. Under tilstandsvurderingen i 2016 var det relativt vanlig å finne engarter som; engtjæreblom, engfiol, skogkløver, gulaks, harerug, fjelltimotei, rødknapp, blåklokke, prestekrage, engknoppurt, dunkjempe, hårsveve, blåfjær, kattedot, jonsokkoll, gjeldkarve, markjordbær, fuglevikke, hvitmaure, sølvmaure, småengkall. På Tufto nordre var det i 2016 flotte tørrengarealer med foruten de nevnte artene også bakkestjerne, fjellrapp, fagerknoppurt, bakkemynte, aurikkelsveve og flekkmaure. Tidligere kartlegginger av NINA i 2013/2014 har og registrert engarter som brudespore og jåblom, bakkesøte, sandarve, engnellik, flatrapp, fuglestarr, marinøkkel og storengkall på Fønnebø mellom. Det er tidligere registrert gulspurv og sivspurv innen området, begge er rødlista med status NT.

Det er tidligere gjort få funn av svartelista arter i området. I Artsdatabanken foreligger kun noen få registreringer av veirublom (*Draba nemorosa*) med PH-potensielt høy risiko. Under tilstandsvurderingen i 2016 ble det registrert vårpengurt (PH) flere steder.

3.4.5 Verdibegrunnelse (ny biologisk mangfoldverdi)

Biologisk mangfold-interesse, GAMMEL fra Naturbase: ukjent

Biologisk mangfold-verdi, NY: 2 verdifull

Begrunnelse for NY biologisk mangfold-verdi:

Det er i Uvdal kyrkjebygd fortsatt forekomst av artsrikt, semi-naturlig hevdet mark med stedvis artsrikt biomangfold. Enkelte bruk driver tradisjonelt, mens det vanligste er at drifta intensiveres hos de som fortsatt driver aktivt med husdyr. Dette har medført at enkelte tidligere avgrensede lokaliteter nå har mistet sin verdi pga oppgjødsling, mens andre er i forfall. Det ble imidlertid oppdaga områder med verdifullt semi-naturlig preg som bør kartlegges. Etter en ny gjennomgående kartlegging i Uvdal kyrkjebygd vil en kunne angi en mer nøyaktig verddivurdering av det kulturavhengige biologiske mangfoldet. Foreløpig settes verdien til 2. verdifull.

3.4.6 Behov for naturtypekartlegging

Etter befaringen i juni 2016 anbefales at følgende områder innen avgrensningen til Uvdal kyrkjebygd, som ikke har blitt kartlagt tidligere, får en førstegangskartlegging: Dette gjelder Vestre Tuftelien (som omkranset et tradisjonelt tun og hvor engene slås seint årlig, med forekomst av bl.a. flekkmaure, dunkjempe, rødknapp, flekkgriseøre, ballblom, engtjæreblom, harerug), samt også Østre Tuftelien (gjenåpning og restaurering pågår), Nedre Einarstveit (ugjødsle beitebakker i bruk på begge sider av gårdsvei), Bringsrud, Karlsrud (sør for veien), Nordre Liverud (bratte beitebakker med storfebeite trolig ikke gjødsle), Bratrud (gml. husmannsplass), hagemarka nord for Søre Huseby (beites av storfe), Lien, Øvre Gvammen (i restaurering), Solstad. Det anbefales videre at en går over "Jorisplassane" fra Søre Huseby og østover mot Fønnebø. Her kan det finnes uoppdaga artsrike lokaliteter. Videre bør en ved neste kartlegging også ha fokus på hagemarker, styvingstrær samt kantvegetasjon slik som veikanter, jordekanter, åkerholmer.

Figur 42. Ikke kartlagt lokalitet Vestre Tuftelien. Foto: Ellen Svalheim.

Figur43. Ikke kartlagt lokalitet Vestre Tuftelien. Foto: Ellen Svalheim.

3.4.7 Bruk

Bruken er satt til kode 4, dvs. at 50-75 % av kulturmark og dyrkamark i området er i bruk.

Det er fortsatt flere som driver aktivt landbruk i Uvdal. De gardsbruka som ikke er bosatte eller der eierne har slutta med husdyr blir stor sett slått og/eller brukt til beite av andre husdyrbønder i området. En ser likevel en tendens til at noen områder går ut av bruk og gror til, spesielt tungdrevne arealer og kantsoner, som er for små, bratte eller har vanskelig tilkomst.

3.4.8 Grensejustering/nøyaktighetsklasse

Det er ikke gjort grensejusteringer i 2016 for Uvdal kyrkjebygd.

REFERANSER

- Bele, B. & Grenne, S.N. 2015. Re-kartlegging og tilstandsvurdering av nasjonalt verdifulle kulturlandskap - lokaliteter i Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Hedmark. NIBIO RAPPORT 1(36) 2015.
- Bjureke, K., Norderhaug, A. & Stabbetorp, O. 2008. Supplerende kartlegging av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap, inn- og utmark, i Buskerud, med vurdering av kunnskapsstatus. Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold. – Direktoratet for naturforvaltning utredning 2008: 3: 1-137.
- Bratli, H., Svalheim, E., Stabbetorp, O.E. & Wesenberg, J. 2015. Kartlegging av slåttemark i Buskerud 2013 - NINA Rapport 1120. 206 s.
- Direktoratet for naturforvaltning 1992. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap. Del I. Generelt om prosjektet, kriterier, metodeopplegg fase 1, forarbeid.
- Direktoratet for naturforvaltning. 1994. Verdifulle kulturlandskap i Norge. Mer enn bare landskap! Overvåkingsrapport. Del 4 – sluttrapport. 95 s. ISBN 82-7072-138-7.
- Direktoratet for naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper – verdisetting av biologisk mangfold. Håndbok 13 – 2. Utgave 2006, oppdatert 2007.
- Fylkesmannen i Buskerud og Buskerud Fylkeskommune, 1999. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Buskerud. Rapport nr 5 1999. 144 sider. ISBN 82-7426-230-1.
- Fylkesmannen i Buskerud og Buskerud Fylkeskommune, 2005. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Buskerud. Hva har skjedd på 10 år? 33 sider.
- Geirsta, G. 2002 Kulturlandskapsprosjektet i Svartdal, Seljord kommune. Sluttrapport. Seljord kommune.
- Geirstad, G. og Mæland, H. 2006. Eldhusprosjektet. Sluttrapport. Hjartdal kommune og Seljord kommune.
- Heggenes, J. 1996. Forvaltingsplan for jordbrukets kulturlandskap i Nordbygda med Ambjørndalen, Hjartdal i Telemark. Forslag til Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren. Fylkesmannen i Telemark.
- Schei, O. P. 2003 Kulturlandskapsprosjektet i Hjartdal kommune. Sluttrapport. Fylkesmannen i Telemark.

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.

